

Majakeskne Vilen Künnapu

Vilen Künnapu: „Tallinn – vahel on küll tunne, et on ikka kolgas! Vaata siingi aknast välja: mingi trafoputka, prügikastid, poriloigud. Selline see Eesti on, ilma idealiseerimata.“

Vilen Künnapu oma maalinäitusel „Aktid arhitektuuris“ Kopli Põhjala tehase kunstigaleriis.

Piia Ruber

TRIIN OJARI

Tänavu pälvis kultuurkapitali arhitektuuri sihtkapitali elutööpreemia „julge ja isepäine“ (nii on auhinna määrajad sõnastanud) Vilen Künnapu. Ta on ilmselt üks tuntumaid arhitekte, kes on avalikkust raugematu intensiivsusega irriteerinud, lõbustanud ja ärritanud juba 1970. aastatest saadik. Rahutu loojanatuur, alati näljane millegi uue järele, vankumatu usus kunsti üliluslikkuse, ise pidevas ümbersündimises loomingu- elurikkuse katkematus ahelas – teel, mis on ta nüüd maalikunsti juurde viinud.

Niinimetatud Tallinna kooli arhitektide rühma liikmena oli ta üks neist, kes hakkas ehitatud keskkonda, linnalolmet, aga ka arhitekti rolli ja väljendusvahendeid tajuma teisiti, kui seda oli tehtud varem. Üks neist, kelle tundlik, eri kunstialasid sünteesiv vaade arhitektuurile tõstis asjaliku ja igava eriala Nõukogude aja lõpukümnendil kunstilistesse kõrgustesse, kus miski pole kindel ja tuleb valmis olla ootamatusteks. Päevatöö suures ja (võimaluste piires) edumeelses kolhoosiehitusele orienteeritud EKE Projektis andis Künnapule võimaluse kavandada maale unenäolisi, metafüüsilisi, keerulisi keskusi, teostada end süsteemis, mille kestmisest ei usutud. Oma kogemuse palju mitmekihilisemast, poeetilisest ja vastuolulisest

maailmast on osanud ta suurepäraselt kirjasõnasse valada, esseed nagu „Keskkond läbi müüdi“ või „Arhitekt kui viirastus“ on mõjus lugemine ka tänapäeval, miks mitte ka sürrealistlikud arhitekt Steineri lood.¹ Uute aegade tulles pidi parimas loomeeas Künnapu põlvkond end arhitektina taasleiutama: algul unistama suurelt, vaimustuma oodatud vabadusest, seejärel kohanema olude ja turujõudude meelevallas lahustunud rolliga. Arhitektuur on harva individuaalne kunst ja nii on Künnapu kõik viimase 30 aasta suuremad tööd loodud koos Ain Padrikuga, kelle osa laureaadi loomingus tuleks samamoodi tunnustada. „Tema oli juba EKE ajal palju tõsisem arhitekt kui mina,“ kinnitab Künnapu.

Bürool Künnapu & Padrik on läinud hästi, tööde mõttes koguni rikkalikult. Tõsi, kriitikutele need majad enamasti ei meeldi ja ühtki arhitektuuripreemiat nad uuel Eesti ajal saanud ei ole. Mõni ütleb, et nad oma aega kinni jäänud, mõni jälle, et arhitektuuri nagu skulptuuri teha on vastutustundetu. Kriitika ei ole muidugi karvavõrdki muutnud Künnapu kunstnikupilku ja kreedot: majad on ajatud energiatornid, mille roll on olla silmatorkav maamärk. Keskkondlikkus, millest ta ise on palju kirjutanud, ei pea tähendama inspireerumist argiruumist või ökoloogilisi eesmärke, see võib tähistada näiteks samastumist teatud masinlikkuse ideedega või

miks mitte otseühendust kosmosega! „„Kujund“ on mu lemmiksõna,“ märgib ta ise ja arvab, et sambad, kaaraknad, tornid või kuplid ja muud tema majade nn traditsioonilised kujundid mõjuvad tuttavlikuna, loovad assotsiatsioone teadaolevaga ning silla minevikuga.

Kohtun Künnapuga porilumeses Kopli tööstusmaastikus Põhjala tehase kunstigaleriis, kus ta on just avanud oma maalinäituse. Seeria suureformaadilisi töid valmis mõne kuuga. Roheliste glasuurplaatidega kaetud kohvikus kohvi ei ole, külastajaid peale meie ja fotograafi ka mitte. Eemal kolistavad tellingutel töömehed, rassides vana tehase kallal – uued loftid töötavad saada magusaks ampsuks praegu käimas kinnisvararallis. Künnapu on sellistes linna poolvalmis ilusinetutes kohtades seigelnud juba noorest peale.

Eelmisel aastal sulgesite koos Ain Padrikuga loodud arhitektuurbüroo uksed, täis sai 30 aastat tegutsemist. Mis tundega te seda tegite?

Vilen Künnapu: Eks seda oleks veelgi võinud pidada, kui väga vaja, oleks saanud ka töökest välja võluda. Tegu oli ühise otsusega, aga kahju on ikka. See oli mõnus klubi keset linna [Künnapu & Padriku kontor asus Tallinnas Pärnu maantee kurvil majas nr 28 – T. O.], kus käisid üliõpilased, seal olid raamatud, maketid, üle tee kohvik jne. Praegu on mul juba uued tuuled. Mul on uus ateljee 11. korrusel Tartu mnt läbimurdel, kust näen kõike: oma varast tööd, arvutuskeskust Tartu maanteel (Tartu mnt 13), kolme torniga maja Narva maanteel, Metodisti kirikut, Radissoni, Viru keskust.

Sõber Harry Charrington on kirjutanud, et sinu töödes peegeldub arhitekt, kes elab linnas ja just sellises nagu Tallinn, mitte kusagil mujal. Sa oled läbi ja lõhki linnainimene, seda ka oma töödes ja kirjutistes. On linn sulle sedavõrd tähtis?

Olen tõesti linnas sündinud ja siin kogu elu elanud. Aga ma isegi ei käsitleks linna millegi eraldiseivana, masinlikuna, vaid elusorganismina. Minu filosoofia järgi kõik elab, kõik on loodud, ka linn on loodus. Räägitakse, et toome kivikõrbe potid ja teeme linna looduse – ei, linn on inimeste tehtud loodus samamoodi nagu sipelgapesa on loodus.

Sinu kõige esimesi tekste, koos Juhan Viidinguga kirjutatud „Ettepanek“ (1972), ongi manifest linnale tema mitmekesisuses, üleskutse märgata tagahoove, tühermaid ja

tööstusarhitektuuri, kaunistada seda kõikjal kunstiga. Sind on paelunud linnaobjektide varjatud esteetika.

Ega palju pole muutunud, see artikkel sobib ka tänapäeva: võtame kasutusele tööstushooned, tagahoovid ja igasugu torud värvime üle, toome kunsti sisse – ja siin ta ongi. Minu näitus Põhjala sepi-koja saalis ongi pühendatud sõpradele Viidingule, Toltsile ja Keskkülale, kellega ma mööda Koplit ringi kolasin. Võtame või Viidingu luuletused: need on puhta kujundi peal, kolm-neli rida ning koht on olemas, inimene ja meeleolu täpselt paigas.

Oled palju kirjutanud keskkondlikkusest, eks iga arhitekt pea seda oma loominguga juures oluliseks. Sinu majade kohta öeldakse tihti, et need on nagu iseseisvad kunstiteosed, näiteks skulptuurid, sest arhitektuuri muud aspektid on tagaplaanil. On see nii?

Eks nad pea ka sisemiselt toimima, muidu ju neid ei ehitataks. Nõudmistele vaatamata olen püüdnud oma hoonetesse teisi funktsioone sisse tuua, ülesande piire laiendada, ja üldiselt on tellijad olnud avatud. 1990. aastatel oli kõik veel vabam, reegleid oli vähem, praegu on kõik mugavaks läinud, detailplaneeringud on nii paigas. Omal ajal olid need rohkem nagu ettepanekud ... Sa ei saa olla hea arhitekt, maalikunstnik või luuletaja, kui sa tervikut ei taju, kõiki kunste ei taju. Kui tahad olla kõva vend, siis tea kõike ja ole igal pool. Ei ole midagi, et tänapäeval on infot nii palju: lihtsalt müra on palju, head ja olulist on ikka sama vähe.

Mis arhitektuuri puutub, siis juba mitukümmend aastat räägitakse avalikust ruumist ja üle majade mõtlemisest. Lõigatakse jupp keskkonnast välja ja öeldakse, et see on tähtis! Selge see, et kusagil Euroopas on kõik majad juba valmis ja nende vahele siis tehakse midagi, kliima on ka teine. Ei ole mõtet teiste järgi teha! Arhitektuur peab olema majakeskne. Ei tohiks maja ja ruumi eristada, enne tuleb hea maja teha ja sellest tuleb ruum: tänav, väljak, park. Kõikidel Euroopa kuulsatel peatänavatel Nevski prospektist kuni Champs-Élyséeni on tihe majasein ja seal sõidavad ka autod, saab peatuda ja minna teatrisse või restorani. Ka Tallinna peatänav vajaks uut objekti. Oma üliõpilastega proovisin järele, et Estonia teatri juurdeehituse lava mahub ilusti ära, kogu tänav saaks uue hingamise. Teeme konkursi, kutsume kõvad nimed ja teeme ühe kihvti asja. Kui mõni puu lähebki kaduma, siis mis sest, linnas nii käibki.